

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

ЧЕРНУШЕНКО Єлізавета Антонівна

УДК 347.956(477)

**АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі цивільного процесу Одеської національної юридичної академії Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, професор,
член-кореспондент АПрН України,
Заслужений юрист України,
ЧЕРВОНІЙ Юрій Семенович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри цивільного процесу.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
Академік Академії Правових наук України
ЛУЦЬ Володимир Васильович,
Академія муніципального управління,
завідувач кафедри цивільного права,

кандидат юридичних наук,
БОГДАН Йосип Гнатович,
Львівський національний університет ім. їв. Франка,
доцент кафедри цивільного права і цивільного процесу

Провідна установа:

Київський національний університет ім. Тараса
Шевченка, кафедра правосуддя, м. Київ

Захист відбудеться 13.02.2004 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 у Одеській Національній юридичній академії за адресою: 65000, м. Одеса, вул. Піонерська, 2

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської Національної юридичної академії за адресою: 65000, м. Одеса, вул. Піонерська, 2

Автореферат розісланий 12.01.2004 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Музиченко П.П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Узявши курс на розвиток демократії, Україна проголосила принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, закріпивши це у статті 6 Конституції. Особлива увага нині приділяється розвитку судової гілки влади, яка перебуває у стані кардинального реформування. Його правовою основою стала Концепція судово-правової реформи, затверджена постановою Верховної Ради України 28 квітня 1992 року, а потім - Конституція України 1996 року, яка заклала базисні передумови для нової регламентації правосуддя і цивільного судочинства. Але в ході реалізації самого процесу судово-правової реформи перед державною владою постала ціла низка питань, пов'язаних із розширенням сфери компетенції судової влади, запровадження нових правових інститутів перегляду судових рішень, що викликало необхідність їх змістовного теоретичного аналізу паралельно з прийняттям відповідних дій на законодавчому і організаційному рівнях.

Конституцією України (стаття 129) до основних засад судочинства віднесено забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, установлених законом. Тому реалізація цього конституційного положення знайшла втілення у новій редакції Глав 40 і 41 Цивільного процесуального кодексу України, якими врегульовані питання апеляційного та касаційного оскарження судових рішень.

Прийняття 7 лютого 2002 року нового Закону України "Про судоустрій України" реально відкрило шлях до процесу обговорення і прийняття нового Цивільного процесуального кодексу України. Сучасні вимоги до розвитку процесуального законодавства ґрунтуються на тому, що рівень правової захищеності особистості, інших суб'єктів права залежить від ефективності судочинства. При цьому інститут правосуддя, який є фундаментальним у правовій системі, концептуально розглядається як форма здійснення прав і свобод людини і громадянина і самостійне соціальне і правове благо, яке здійснюється через справедливе правосуддя і належні судові процедури, важливе місце серед яких займає апеляційне провадження.

Апеляційне оскарження - один із найбільш поширених у сучасному цивільному судочинстві способів оскарження судових рішень, які не набрали чинності, в суді вищої інстанції (апеляційному суді). Цей спосіб оскарження судових рішень існує, зокрема, в Великобританії, Франції, Бельгії, Німеччині, Австрії, США тощо.

Новітність норм про апеляційне оскарження, відсутність термінологічної чіткості і визначеності у законодавстві нашої держави зумовлюють суперечності у тлумаченні цього правового інституту у правозастосувальній практиці.

Основні проблеми у правозастосувальній практиці пов'язані з тим, що у законі взагалі відсутнє визначення поняття апеляції, не чітко визначено право на апеляційне оскарження осіб, які не приймали участь у розгляді справи, чинні правові норми містять неузгоджені між собою положення щодо повноважень суду апеляційної інстанції і підстав для скасування судових рішень тощо.

Проблема апеляційного оскарження досконально не досліджувалась, спеціальних монографічних робіт не видавалося. Ці питання вивчалися лише частково, переважно з точки зору можливості і доцільності запровадження такого способу оскарження у нашій правовій системі.

Оскільки питання теоретичного, законодавчого і правозастосувального характеру, пов'язані з апеляційним оскарженням рішень, не піддавались докладному дослідженню, правовий інститут апеляційного оскарження в цивільному процесі є новим для нашої правової системи, якій до недавнього часу була взагалі невідома дефініція апеляційного оскарження, а тому їх сучасний аналіз є надзвичайно важливим.

У зв'язку з тим, що вирішення цих проблем має не лише науково-теоретичну значущість, але й відіграє вагомий роль у житті кожного окремого громадянина, оскільки йдеться про ступінь його захищеності від можливих проявів суддівського свавілля та про рівень забезпечення його прав за допомогою інституту апеляційного оскарження судових рішень, то необхідність дослідження цього правового інституту видається незаперечно актуальною справою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрямок дисертаційного дослідження належить до числа пріоритетних у галузі розвитку цивільного судочинства, а також розбудови судової системи України. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою Радою Одеської Національної юридичної академії і є складовою частиною загальної науково-дослідницької програми кафедри цивільного процесу Одеської Національної юридичної академії.

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі чинної нормативно-правової бази, яка регулює перегляд судових рішень в апеляційному порядку, виявленні основних проблем, що виникають у правозастосувальній практиці, особливостей перегляду судових рішень в апеляційному порядку, розробці рекомендацій по вдосконаленню правових норм та механізму правового регулювання перегляду судових рішень в апеляційному порядку і практики його застосування.

У відповідності з метою роботи визначені наступні основні задачі дослідження:

- визначення основних етапів історичного розвитку правового інституту апеляційного оскарження судових рішень і теоретичного обґрунтування його запровадження в сучасному українському цивільному процесі;

- порівняльний аналіз апеляційного способу оскарження судових рішень у зарубіжних правових системах;
- з'ясування правової природи апеляційного способу оскарження та його значення у цивільно-процесуальному праві;
- докладний аналіз чинного законодавства про право на апеляційне оскарження, умови і порядок його здійснення, виявлення прогалин і суперечностей;
- аналіз порядку розгляду справ у суді апеляційної інстанції та повноважень апеляційного суду;
- аналіз підстав для скасування судових рішень в апеляційній інстанції, виявлення основних проблем і труднощів у застосуванні чинних правових норм;
- розробка і обґрунтування пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення законодавчого (нормативного) регулювання та механізму застосування апеляційного способу оскарження судових рішень.

Об'єктом дослідження є суспільні правовідносини, у сфері яких здійснюється апеляційне оскарження судових рішень, межі застосування даного правового інституту, поняття та завдання апеляційного провадження, порядок оскарження судових рішень в апеляційному порядку, порядок розгляду справ у суді апеляційної інстанції, повноваження суду апеляційної інстанції та підстави для перегляду судових рішень.

Предметом дослідження в даній роботі є історичні пам'ятки права, система нормативно-правових актів, що складають сучасний правовий інститут апеляційного оскарження судових рішень, судова практика та юридична література, в яких викладені теоретичні обґрунтування доцільності (недоцільності) та висвітлені інші проблеми апеляційного способу оскарження судових рішень, а також правові інститути апеляційного оскарження судових рішень в зарубіжних правових системах.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять сучасні науково-теоретичні концепції держави і права, які визначають зміст, сутність та характер діяльності судової влади і здійснення правосуддя щодо перегляду судових рішень в апеляційному порядку. В процесі дослідження проблем апеляційного оскарження в цивільному процесі застосовувався діалектичний метод наукового пізнання, а також інші наукові методи : логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, історичний і т.д. В основу дослідження покладено і комплексний підхід, оскільки предметом вивчення є проблеми, які виникають у процесі застосування апеляційного способу оскарження судових рішень не лише в Україні, а і в інших зарубіжних країнах.

Теоретичну основу висновків, викладених у дисертаційному дослідженні, складають наукові праці відомих вчених-юристів в галузях загаль-

ної теорії права, конституційного, цивільного, а також цивільного і кримінального процесуального права: М.А. Авдеєнка, Ю.П. Алєйнікова, С.С. Алексєєва, Й.Г. Богдана, Є.О. Борисової, Ю.М. Грошового, А.А. Добровольського, В.М. Жуйкова, СЮ. Каца, С.В. Ківалова, В.В. Комарова, В.В. Луця, М.М. Міхеєнка, П.П. Музиченка, Ю.М. Оборотова, П.Я. Трубнікова, Є.О. Харитонова, Ю.С. Червоного, Н.А. Чечіна, М.С. Шакарян, Ю.С. Шемшученка, М.Й. Штефана, В.І. Тертишнікова, М.К. Треушнікова та ін.

Нормативною основою дослідження стали Конституція України, закони України, постанови Пленуму Верховного Суду України, рішення Конституційного Суду України, документи міжнародного характеру, інші нормативно-правові акти.

Емпіричну основу роботи складають наукові монографії, публікації в періодичних наукових виданнях, матеріали міжнародних та всеукраїнських конференцій, семінарів з питань становлення і розвитку судової системи, державно-правової та судової реформи, довідкова література, статистичні та соціологічні матеріали.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що ця робота є першим докладним науковим дослідженням проблеми апеляційного оскарження судових рішень на дисертаційному рівні в Україні. Вперше відстежено історичний розвиток та проведено комплексний аналіз даного правового інституту, розглянуто суть апеляційного способу оскарження судових рішень і подано визначення поняття апеляції, вперше досліджено зміст апеляційного провадження на підставі вивчення чинного законодавства та аналізу процесуальних прав і дій.

У процесі дослідження розкриті і висвітлені суперечності законодавчого забезпечення, труднощі застосування інституту апеляції та зроблена спроба визначити шляхи їх подолання.

Наукова новизна дисертації деталізується в теоретичних положеннях, які виносяться на захист:

- історичним джерелом правового інституту апеляційного оскарження в цивільному процесі є норми про "апеляцію" у законодавстві Стародавнього Риму, країн Західної Європи, Статутів Великого князівства Литовського 1529, 1588 рр., Судебниках 1497р., 1550 р., Соборному уложенні 1649 р., збірнику законів "Права, за якими судиться малоросійський народ" 1743 р., Статуту цивільного судочинства 1864 р., які трансформувалися разом з розвитком суспільства;

- інститут апеляційного провадження як спосіб оскарження судових рішень за своєю суттю виник на певній стадії розвитку держави;

- поняття апеляції слід визначати як правовий інститут та спосіб перегляду рішень суду першої інстанції, які не набрали чинності, в суді вищого рівня (апеляційному суді), який, розглядаючи справу за апеляційною скар-

гою чи апеляційним поданням суб'єкту оскарження, вирішує як питання факту, так і питання права, в тому ж обсязі, що й суд першої інстанції, з додержанням основних засад судочинства;

- при розгляді справи в апеляційному порядку суд перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів апеляційної скарги;

- апеляційна скарга чи подання розглядаються судом апеляційної інстанції за правилами, встановленими для розгляду справ у суді першої інстанції;

- апеляційне провадження має свої специфічні цілі, предмет судового розгляду, зміст, які відрізняють його від інших стадій процесу, а також певні етапи;

- дані про обставини, що містяться в нових доказах і мають істотне значення для справи, можуть за чинним законодавством бути підставою для вчинення процесуальних дій, які складають зміст повноважень суду апеляційної інстанції;

- повноваження суду апеляційної інстанції необхідно визначити як сукупність його прав і обов'язків на здійснення встановлених законом процесуальних дій щодо рішення, яке не набрало чинності і яке є предметом перевірки за апеляційною скаргою чи поданням;

- залежно від правових наслідків, зумовлених порушенням судом першої інстанції норм процесуального права, можна виділити дві групи процесуальних порушень: а) які у всіх випадках призводять до скасування рішення; б) які не завжди тягнуть скасування судового рішення;

- норми матеріального права вважаються порушеними або неправильно застосованими, якщо суд першої інстанції: а) не застосував закон, який підлягав застосуванню; б) застосував закон, який не підлягав застосуванню; в) неправильно витлумачив закон.

Теоретичне та практичне значення роботи полягає у можливості використання одержаних висновків та рекомендацій для удосконалення законодавства про апеляційне провадження та у правозастосувальній діяльності судів при перегляді судових рішень у апеляційному порядку, а також в процесі розробки нового Цивільного процесуального кодексу України. Окремі положення, сформульовані в дисертації, можуть сприяти подальшому науковому дослідженню цієї проблеми. Результати дослідження можуть бути використані в науковій та навчально-педагогічній діяльності, у навчальному процесі при викладанні курсу "Цивільний процес" або при підготовці відповідного розділу підручників, навчальних посібників.

Особиста участь дисертанта. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Теоретичні розробки здійснені на підставі дослідження нормативно-правових актів і спеціальної літератури за проблематикою

дисертації. Частина наукових результатів, отриманих при дослідженні більш як 180 наукових та нормативних джерел, а також на підставі вивчення судової практики, була викладена дисертантом в процесі розробки одного із пріоритетних напрямків розвитку науки в Україні, яка здійснюється кафедрою цивільного процесу, Одеської національної юридичної академії.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана на кафедрі цивільного процесу Одеської Національної юридичної академії. Обговорена на засіданні кафедри, схвалена та рекомендована кафедрою до захисту. Результати досліджень, що включені до дисертації, було оприлюднено на науково-практичних конференціях: "Охорона дитинства. Дитяче право: теорія, досвід, перспективи" (25.05.2001р.), " Судовий захист прав людини : національний і європейський досвід" (9.11.2001р.). Теоретичні доробки використовувались у процесі підготовки навчального посібника з цивільного процесу.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у трьох наукових статтях у фахових виданнях та в одній статті у навчальному посібнику.

Структура дисертації визначена метою і завданням дослідження і складається із вступу, чотирьох розділів, тринадцяти підрозділів, висновку, списку використаних джерел (всього 201 найменування). Загальний обсяг дисертації складає 212 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** викладена загальна характеристика роботи, що становить першу частину цього автореферату: обґрунтовується актуальність теми дослідження, характеризується його мета, завдання, предмет та об'єкт, описується методологія роботи, її теоретичне підґрунтя, наукова новизна, окреслюються положення, що виносяться на захист; зазначається на теоретичне та практичне значення, апробацію та впровадження результатів дослідження.

Перший розділ "Історико-правовий аспект виникнення і розвитку інституту апеляційного оскарження судових рішень в цивільному процесі" присвячений дослідженню історичного аспекту виникнення і розвитку інституту апеляційного оскарження судових рішень в цивільному процесі. Розділ містить три підрозділи.

У підрозділі 1.1. *"Інститут апеляційного оскарження судових рішень в Стародавньому Римі і в країнах Західної Європи"* підкреслюється, що історія виникнення і розвитку інституту апеляційного оскарження судових рішень свідчить про те, що апеляційне провадження як спосіб перегляду судових рішень з'явився на певному етапі історичного розвитку, в залежності від стадій розвитку тієї чи іншої держави.

Апеляційний спосіб оскарження за своєю суттю міг виникнути тільки тоді, коли центральна державна влада зміцніла на стільки, що були утворе-

ні установи, побудовані на підставі ієрархічного підпорядкування, тобто на підставі системи підпорядкування нижчих судів судам вищим.

Ці загальні положення знаходять своє підтвердження перш за все в історії розвитку держави і права Стародавнього Риму, а також держави і права народів Європи.

Прохання про перегляд рішення називались апеляціями (appellatio від appellare — призивати). Саме в цей період, в кінці третього століття, і виник інститут оскарження в цивільному процесі в формі апеляції.

Поступово апеляційне провадження отримало певне організаційне оформлення, а своє закріплення, як спосіб оскарження судових рішень воно здобуло в період правління імператора Юстиніана (527-565 рр.).

В цей час були вже запроваджені строки для подачі апеляції і для пересилки справи до вищої інстанції. Про свою незгоду з рішенням суду сторона могла заявити усно судді після винесення рішення, або в десятиденний строк в письмовій формі. Апеляційна скарга, яка подавалась імператору, повинна була оплачуватись митом. Подача апеляційної скарги призупиняло виконання рішення.

Таким чином, як зазначає дисертант, апеляційний порядок оскарження був одним із важливих чинників римського права, який визначив роль римського права в історії світової юриспруденції.

Виникнувши в Стародавньому Римі, інститут апеляції отримав подальший свій розвиток в цивільному процесуальному законодавстві європейських країн.

Після падіння Римської імперії інститут апеляції в цивільному процесі Західної Європи виник знову після того, як на цій території утворились централізовані держави.

В Німеччині норми римського права рецепіровались в кінці XIV — на початку XV століття. До цього часу в Німеччині існувало і розвивалось право звичаєве. Рецепція римського права безумовно вплинуло на цивільне судочинство Німеччини, у зв'язку з чим змінився порядок розгляду цивільних справ і з'явилася реальна можливість для запровадження інституту апеляційного оскарження судових рішень

У Франції поняття апеляції з'явилося в кінці XIII століття, а до цього часу існували інші способи оскарження судових рішень. Але тільки в XVII столітті з прийняттям Ордонансів 1667 року апеляція стає скаргою не на суддю, а на рішення.

В процесі розвитку у Франції сформувались такі способи оскарження судових рішень як надзвичайний спосіб - касація і більш пізній спосіб оскарження, звичайний - апеляція, які були закріплені в ЦПК 1806 року.

В порівнянні з Німеччиною і Францією вплив римського права на розвиток національного права Англії був дещо меншим. Але аналіз показує,

що рецепція відбулась і у цій країні, але у менш звичній (з точки зору традиційних досліджень) формі.

Аналіз сучасної судової системи Англії дає підстави для висновку, що за законодавством Англії існує тільки один спосіб оскарження судових рішень — це апеляція.

Порівнюючи зміст та елементи апеляції Давньоримської держави і країн Західної Європи в роботі зроблено висновок, що ці апеляції безумовно відрізнялися одна від одної, не зважаючи на певну схожість, яка обумовлена впливом римського права в цілому на розвиток судочинства європейських країн і, зокрема, на інститут апеляції, що свідчить також про те, що ця схожість і відмінність обумовлена усім ходом історичного процесу.

У підрозділі 1.2 — "Апеляційне оскарження судових рішень в цивільному процесі на українських землях до утворення незалежної держави" розкриваються особливості формування і розвитку даного інституту на українських землях в умовах історичного досвіду нашого народу.

Інститут апеляційного оскарження судових рішень здавна відомий і в Україні. Побудова в Україні правової держави, формування громадського суспільства спонукає звернутися до історичного досвіду нашого народу в цій царині.

В роботі зазначається, що як і в Західній Європі так і на українських землях виникнення і розвиток інституту апеляції стає можливим тільки із зміцненням держави.

Процесуальний порядок оскарження і апеляційного перегляду справ вперше отримав закріплення в статутах 1,2,5,6 розділу VI Статуту Великого князівства Литовського 1529 року і був розвинутий у наступних статутах 1566 і 1588 років. Статут встановлював не тільки чіткий порядок для подання апеляції, а і передбачав виключний перелік випадків, при яких апеляція не допускалась. При цьому слід зазначити, що в діяльності судів органічно поєдналися європейський правний досвід і традиції давньоруського права.

Виникнення апеляційного (за змістом способу оскарження, а не за назвою, оскільки називатися "апеляційним" цей спосіб став пізніше в XVIII столітті, в результаті запозичення із джерел права країн Західної Європи) способу оскарження рішення можна віднести до часу видання Судебників.

Інститут апеляційного оскарження був також докладно врегульований у "Правах, за якими судиться малоросійський народ". Апеляція визначалася як "правильне відкликання і перенесення з нижчого суду до вищого справи сторін, що судяться, коли одна якась із них вважала себе скривдженою вироком, винесеним у її справі в цьому нижчому суді".

"Права, за якими судиться малоросійський народ" визначали підстави, строки й порядок подання апеляції, порядок її розгляду та вирішення.

За Статутом цивільного судочинства Російської імперії, що діяв в Україні до 1918 року, сторонам цивільного процесу надавалось право подавати мотивовану апеляцію на рішення окружних судів. Рішення судів апеляційної інстанції були остаточними і підлягали негайному виконанню.

Таким чином, Статут цивільного судочинства 1864 року закріпив апеляцію, як основний інститут перегляду судових рішень.

Важливий крок на шляху формування власної судової системи зробила Центральна Рада, коли прийняла 30 грудня 1917 року спеціальний Закон "Про заведення апеляційних судів". 8 липня 1918 року було затверджено Закон "Про судові палати і апеляційні суди". У зазначений період на території України тимчасово зберігали чинність закони колишньої Російської імперії, зокрема Статут цивільного судочинства, яким деякий час керувались апеляційні суди.

З встановленням радянської влади інститут апеляції припинив своє існування, а натомість було запроваджено інститут касації, який за змістом суттєво відрізнявся від однойменного інституту світового процесуального законодавства.

У підрозділі 1.3 — "Соціально - правові передумови запровадження інституту апеляції у сучасному цивільному процесі України" досліджуються питання запровадження інституту апеляції в цивільному процесі України як однієї з гарантій демократичного розвитку на шляху формування правової, незалежної держави.

При цьому зазначається, що запровадження інституту апеляції у цивільному процесі України є однією з найважливіших складових сучасної судово-правової реформи, яка здійснюється в умовах кардинального оновлення всіх сфер суспільного життя в Україні.

Проголошення державної незалежності поставило на порядок денний питання про проведення судово-правової реформи, якою передбачено кардинальне реформування судової системи, форм судочинства і інституту перегляду судових рішень. І в цьому полягає найперша передумова запровадження інституту апеляції у цивільному процесі України.

Система охорони прав при перегляді судових рішень, що залишилась Україні у спадок від колишнього Радянського Союзу, як за змістом, так і за формою не відповідала політико-правовим та соціально-економічним реаліям, що склалися в Україні. Подолання цих недоліків та необхідність створення системи правосуддя, що відповідає суті нової державності та засадам демократичного розвитку, - це друга передумова запровадження інституту апеляції.

І нарешті, третьою соціальною передумовою, яка зумовила невідкладність даної реформи, стала глибока криза всіх інституцій системи юстиції.

В роботі визначені основні етапи періодизації становлення інституту апеляції в Україні, в результаті чого зроблено висновок, що відродження інституту апеляції у цивільному судочинстві є логічним етапом продовжен-

ня основних тенденцій розвитку і вдосконалення процесуального законодавства нашої держави.

Таким чином, як зазначає дисертант, історико-правовий аналіз виникнення і розвитку інституту апеляції, а також дослідження соціально-правових передумов запровадження цього інституту в сучасному цивільному процесі України, мають важливе значення для дослідження правової природи цього інституту. Дослідження історії розвитку законодавства і науки цивільного процесуального права дозволяє визначити правильне розуміння сучасних форм і змісту інституту апеляції у цивільному процесі України.

Розділ другий "Правова природа апеляційного провадження в цивільному процесі та право на апеляційне оскарження", що містить чотири підрозділи, присвячено дослідженню поняття та завдань апеляції, його суті, принципам та видам, передумовам оскарження, порядку подачі апеляційної скарги і апеляційного подання.

У підрозділі 2.1. — "Поняття та завдання апеляційного провадження" розглядаються питання сутності та завдань апеляційного провадження, його ознаки. При цьому підкреслюється, що теоретичне дослідження інституту апеляції неможливо без визначення її поняття та ознак. Характерними ознаками апеляції в юридичній літературі виділяють наступні:

- апеляція подається на рішення суду, яке не вступило в законну силу;
- справа за апеляцією передається на розгляд вищого суду;
- подача апеляції обумовлюється неправильністю рішення суду першої інстанції, що проявляється, на думку особи, яка подає апеляційну скаргу, або в неправильному встановленні фактичних обставин справи або в неправильному застосуванні закону;
- апеляційний суд при перегляді справи розглядає як питання факту, так і питання права, тобто має право перевірити як юридичну, так і фактичну сторони справи в тому обсязі, що і суд першої інстанції;
- апеляційний суд в результаті розгляду справи, як правило, не має права повернути справу до суду першої інстанції на новий розгляд і винесення рішення, а зобов'язаний винести нове рішення, що не є характерним для апеляційного способу оскарження, який запроваджено в ЦПК України;
- виконання рішення, яке оскаржено в апеляційному порядку, призупиняється (крім випадків негайного виконання рішення);
- повноваження апеляційного суду при перегляді справи обмежені до водами апеляційної скарги і предметом рішення суду першої інстанції. Нові вимоги, які не були предметом рішення суду першої інстанції, не можуть бути пред'явлені в апеляційному провадженні.

Таким чином, як зазначає дисертант, наведені вище ознаки є загальною характеристикою апеляції як способу оскарження постанов суду, які не вступили в законну силу.

Аналіз ознак апеляційного провадження, дали дисертанту підстави для висновку, що суть апеляційного провадження полягає в новому (повторному) розгляді і перевіршенні справи судом апеляційної інстанції.

В роботі дисертант підкреслює, що апеляційне провадження у цивільних справах, як стадія цивільного процесу - є діяльність суду апеляційної інстанції, яка порушується лише за апеляційною скаргою (апеляційним поданням) осіб, які приймали участь у розгляді справи у суді першої інстанції, і яка спрямована на повторний розгляд і вирішення справи по суті, з метою перевірки правильності встановлення фактичних обставин справи, законності і обґрунтованості постанов суду першої інстанції, які не набрали чинності, в межах доводів апеляційної скарги.

Апеляційне провадження є особливим за формою і змістом інститутом перегляду, судових постанов, які не вступили в законну силу.

Як зазначає дисертант, апеляційне оскарження і перевірка рішень і ухвал суду першої інстанції забезпечує їх законність і обґрунтованість, захист прав, свобод та інтересів осіб, які брали участь у справі, а також публічних інтересів, що є основним завданням апеляційного провадження.

У підрозділі 2.2. "Принципи та види апеляції" досліджуються принципи цивільного процесуального права, без реалізації яких апеляційне провадження є неможливим і які нерозривно пов'язані з поняттям апеляції, а також характеризують сутність даного інституту.

В першу чергу мова йде про принципи диспозитивності і змагальності, оскільки саме вони забезпечують свободу особистості у розпорядженні на свій розсуд належними їй правами, визначають ініціативу і активність сторін.

У новій редакції ст.15 ЦПК України, яка має назву "З'ясування судом обставин справи на засадах змагальності", вказано, що обставини цивільних справ з'ясовуються судом на засадах змагальності.

Отже, зараз принцип змагальності набув свого реального, первісного значення - покладення обов'язку по збору доказів та відповідальності за їх повноту та доброякісність на сторони. При цьому дисертант зазначає, що змагальність - це не стільки право, скільки обов'язок для сторін доводити обґрунтованість своїх вимог.

Закріплення принципу змагальності в Конституції України та Цивільному процесуальному кодексі України є необхідною передумовою змін, які відбулися у зв'язку із запровадженням інституту апеляційного провадження, існування якого неможливо без запровадження принципу змагальності.

Крім принципу змагальності в апеляційному провадженні важливе значення має принцип диспозитивності. Відповідно до принципу диспозитивності, сторони у будь-якому виді провадження і на будь-якій стадії процесу можуть вільно розпоряджатися процесуальними правами.

Крім того, принцип диспозитивності в апеляційному провадженні проявляється в тому, що суд апеляційної інстанції при розгляді справи обмежений доводами апеляційної скарги чи подання, тобто розгляд справи, перевірка рішення суду першої інстанції здійснюється апеляційним судом у тому обсязі, який визначений особою, яка подала апеляційну скаргу чи подання.

Одним із розпорядчих повноважень, яке складає зміст засади диспозитивності в цивільному процесі, є право відкликати апеляційну скаргу чи подання або відмовитись від них.

Крім принципів змагальності і диспозитивності апеляційні суди в своїй діяльності повинні керуватися принципом усності, який повинен застосовуватись у поєднанні з принципом письмовості.

В апеляційному провадженні поряд з вказаними принципами застосовуються і інші принципи цивільного процесу - принцип гласності, який проявляється в проведенні відкритого розгляду справ у судах апеляційної інстанції; принцип колегіальності, при призначенні та розгляді справи; принцип законності; принцип процесуальної рівності сторін; принцип незалежності суддів і підпорядкуванні їх тільки закону та інші.

В теорії цивільного процесуального права виділяють два види апеляції - повна і неповна. Кожний вид апеляції має свої характерні ознаки і відмінності.

В роботі зазначається, що, при повній апеляції суд апеляційної інстанції здійснює перевірку правильності розгляду і вирішення судом першої інстанції справи по суті, а при неповній апеляції здійснює лише перевірку законності і обґрунтованості рішення суду першої інстанції шляхом повторного перегляду справи в межах доводів апеляційної скарги чи подання.

Таким чином, розглянута характеристика повної і неповної апеляції дала дисертанту підстави для висновку, що в сучасному цивільному процесі України діє неповна апеляція, яка відповідає сучасним умовам українського цивільного судочинства.

У підрозділі 2.3. — "Передумови апеляційного оскарження" досліджені передбачені законодавством і викладені в юридичній літературі умови, які передують здійсненню права на апеляційне оскарження.

Для того щоб виникло апеляційне провадження необхідна наявність цілого ряду передумов, до яких вчені - юристи відносять наступні: об'єктивні, суб'єктивні і формальні, що відповідає також положенням статей 290-293 ЦПК України, в яких знаходять своє відображення зазначені передумови.

Право апеляційного оскарження і внесення апеляційного подання прокурора обумовлено, перш за все, об'єктом оскарження, що є однією з основних об'єктивних передумов апеляційного оскарження. Основним об'єктом апеляційного оскарження є рішення суду першої інстанції, яке не набрало чинності (ч. 1 ст.231 ЦПК України) і містить у собі, на думку особи, яка подає апеляційну скаргу, несприятливі для неї наслідки вирішення спору.

Безперечно, об'єктом апеляційного оскарження може бути і додаткове рішення суду першої інстанції, постановлене у відповідності із положеннями ст.214 ЦПК України.

До об'єкту апеляційного оскарження слід також віднести ухвалу суду першої інстанції, якщо це прямо передбачено цивільним процесуальним законодавством або якщо ухвала суду першої інстанції перешкоджає подальшому провадженню справи.

Таким чином, як зазначено в роботі, за загальним правилом, в цивільному процесуальному законодавстві України основним об'єктом апеляційного оскарження є рішення суду першої інстанції повністю або частково, додаткове рішення суду першої інстанції у відповідних випадках, які передбачають його постановлення, а винятковими об'єктами апеляційного оскарження є ухвали суду першої інстанції, які підлягають апеляційному оскарженню лише у випадках, передбачених законодавством.

До об'єктивних передумов апеляційного оскарження в теорії цивільного процесу відносять і строк оскарження. Це пояснюється тим, що апеляційне провадження не може виникнути, якщо строк на апеляційне оскарження пропущений і в його поновленні було відмовлено.

Під суб'єктивною передумовою апеляційного оскарження в роботі розуміється наявність певного кола суб'єктів, які мають право подати апеляцію на рішення, ухвалу суду першої інстанції.

Таким чином, як зазначає дисертант, за законодавством України суб'єктами апеляційного оскарження є особи, які брали участь у розгляді справи, — сторони (позивач, відповідач), треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, їх представники і правонаступники, заявники та заінтересовані особи у справах окремого провадження, а також прокурор у випадках, передбачених законодавством.

Для здійснення права на апеляційне оскарження, крім розглянутих передумов, до яких відносяться об'єктивні і суб'єктивні передумови, необхідно також дотримання ряду формальних передумов.

Однією із них є передумова про відповідність апеляційної скарги чи апеляційного подання прокурора, як за формою так і за змістом, певним вимогам, які визначені ст.293 ЦПК України.

Виходячи з викладеного, дисертант робить висновок, що зазначені передумови апеляційного оскарження є невід'ємною частиною права на апеляційне оскарження, яке виникає лише при наявності об'єктивних, суб'єктивних і формальних передумов апеляційного оскарження, що передують виникненню права на апеляційне оскарження.

У **підрозділі 2.4. "Порядок подачі апеляційної скарги і апеляційного подання"** досліджуються умови та процедура подачі апеляційної скарги (подання).

Гарантією реалізації суб'єктивного права громадян і організацій на звернення до суду є закріплене у ч. 2 ст. 4 ЦПК України правило, згідно із яким, відмова від права на звернення до суду є недійсною. Зазначене правило повною мірою стосується й перегляду справ у порядку апеляційного оскарження.

Право апеляційного оскарження реалізується заявленою вимогою, втіленою у процесуальній формі - письмовій апеляційній скарзі (для прокурора - в апеляційному поданні), а також процесуальними діями по її пред'явленню.

З метою створення сприятливих умов для реалізації заінтересованими особами права апеляційного оскарження, апеляційна скарга чи апеляційне подання прокурора подаються через суд першої інстанції, який розглянув справу (ст.294 ЦПК України). Справа, в якій постановлено оскаржуване судом рішення, дозволяє судді негайно здійснити процесуальні дії, передбачені ст.295 ЦПК України. Він перевіряє наявність умов, необхідних для порушення апеляційного провадження у справі, приймає апеляційну скаргу (подання), і не пізніше наступного дня надсилає її копії та додані до неї матеріали особам, які беруть участь у справі, і встановлює строк, протягом якого вони можуть подати пояснення на апеляційну скаргу (подання).

Апеляційна скарга чи подання прокурора можуть бути подані на рішення суду першої інстанції протягом одного місяця, починаючи з наступного дня після його проголошення. У разі, якщо у справі постановлено додаткове рішення, строк на оскарження обчислюється з наступного дня після його проголошення. Строк на оскарження ухвал суду першої інстанції встановлено в межах п'ятнадцяти днів, починаючи з наступного дня після їх постановлення (ст.292 ЦПК України).

По закінченні строку на апеляційне оскарження, суд надсилає апеляційну скаргу (подання) разом зі справою до суду апеляційної інстанції (ст. 295 ЦПК України).

Таким чином, у результаті проведеного дослідження порядку подачі апеляційної скарги чи подання прокурора дисертант робить висновок, що розгляду справи в апеляційному суді як в Україні, так і в більшості зарубіжних країн передують дії суду першої інстанції. Обсяг та межі повноважень суду першої інстанції визначені в законодавстві згаданих вище держав неоднаково і мають певні особливості, деякі з яких можуть бути враховані в процесі подальшого вдосконалення інституту апеляції в Україні.

Третій розділ "Порядок розгляду справ у суді апеляційної інстанції", що містить три підрозділи, присвячено дослідженню процедури підготовки до апеляційного розгляду, процесуальному порядку розгляду справи судом апеляційної інстанції, межах розгляду справи та повноваженням суду апеляційної інстанції.

У підрозділі 3.1. "Підготовка апеляційного розгляду справи" досліджується провадження в суді апеляційної інстанції на цій стадії судочинства.

Провадження в суді апеляційної інстанції є складовою частиною цивільного процесу. Діяльність суду та інших учасників процесу на цій стадії судочинства здійснюється на тих самих засадах, які діють у суді першої інстанції (ч.І ст.302 ЦПК України). Водночас, апеляційне провадження має свої специфічні цілі, предмет судового розгляду, зміст, які відрізняють його від інших стадій процесу, а також певні етапи.

Одним із таких етапів є підготовка апеляційного розгляду справи, який є складовою частиною апеляційного провадження.

Кожна стадія цивільного судочинства характеризується сукупністю процесуальних дій, об'єднаних однією найближчою метою. Підготовка апеляційного розгляду справи має також ці ознаки і складається з трьох послідовних частин, до яких відносяться наступні:

- реєстрація і оформлення справи в апеляційній інстанції;
- підготовчі дії судді-доповідача;
- закінчення підготовчих дій та призначення справи до розгляду у суді апеляційної інстанції.

Як відомо, справи з апеляційними скаргами чи апеляційними поданнями прокурора, що надійшли із суду першої інстанції, подаються до апеляційного суду через канцелярію суду, де вони реєструються, оформляються і передаються в порядку черговості судді-доповідачу (ч.І ст.299 ЦПК України).

У відповідності до 4.2 ст.299 ЦПК України протягом десятиденного строку суддя-доповідач повинен виконати комплекс процесуальних дій, необхідних для забезпечення апеляційного розгляду справи.

Після проведення підготовчих дій суддя зобов'язаний доповісти про них колегії суддів. Дійшовши висновку про виконання підготовчих дій у достатньому обсязі та про готовність справи до розгляду в апеляційній інстанції, колегія суддів у складі трьох осіб постановляє ухвалу про закінчення підготовчих дій, проведених суддею доповідачем.

Таким чином, як зазначає дисертант, аналіз законодавства та судової практики дає підстави для висновку, що підготовка апеляційного розгляду справи є важливим елементом стадії апеляційного провадження, що забезпечує своєчасний та об'єктивний розгляд справи в суді апеляційної інстанції.

У підрозділі 3.2. "Процесуальний порядок розгляду справ судом апеляційної інстанції" досліджуються процесуальні дії, які здійснюються судом на цій стадії.

Розгляд справи судом апеляційної інстанції провадиться шляхом послідовного вчинення судом і учасниками процесу комплексу процесуальних дій, що складають певні частини (підстадії), кожна з яких має свої завдання і відповідний зміст.

Процесуальний порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції проводиться за правилами, встановленими для розгляду справ у суді першої інстанції, за винятками, передбаченими главою 40 ЦПК України (ст.302 ЦПК).

Аналіз змісту ст. 302 ЦПК України дає підстави для висновку, що судове засідання з розгляду цивільної справи судом апеляційної інстанції складається з чотирьох взаємопов'язаних частин: підготовчої; встановлення обставин(фактів) і перевірки доказів; судових дебатів; постановляння і проголошення рішення (ухвали).

В роботі зазначається, що нові докази, подані особами, які беруть участь у справі, приймаються і досліджуються апеляційною інстанцією за умови, якщо апеляційний суд визнає, що суд першої інстанції необґрунтовано відмовив у їх прийнятті або коли неможливість їх подання раніше зумовлена поважними причинами (ст.293 ЦПК України). Дослідження нових доказів провадиться з додержанням процедури, встановленої главою 20 ЦПК України.

Дані про обставини, що містяться в нових доказах і мають істотне значення для справи, можуть, згідно з чинним законодавством, бути підставою для вчинення процесуальних дій, які складають зміст повноважень суду апеляційної інстанції (ст.305 ЦПК України).

Порівняльний аналіз законодавства окремих пострадянських країн та процесуального законодавства України свідчить про те, що судовий розгляд в апеляційному порядку провадиться за правилами, встановленими процесуальним законодавством для розгляду справ у судах першої інстанції. Проте для апеляційної інстанції характерні і деякі особливості розгляду.

У підрозділі 3.3. "Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції та його повноваження" досліджуються обсяг, в межах якого відбувається перевірка рішення (ухвали) суду першої інстанції, а також повноваження суду апеляційної інстанції.

Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції визначені ст.301 ЦПК України. У відповідності з цією нормою, яка передбачає межі повноважень апеляційного суду при розгляді справи в апеляційній інстанції, апеляційний суд, по-перше, перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора.

По-друге, суд апеляційної інстанції може встановлювати нові факти, досліджувати нові докази, а також докази, які на думку осіб, що беруть участь у справі, судом першої інстанції досліджувались з порушенням встановленого цим Кодексом порядку.

І по-третє, суд апеляційної інстанції перевіряє законність і обґрунтованість рішення лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Під повноваженнями суду апеляційної інстанції в юридичній літературі розуміють - сукупність його прав та обов'язків, пов'язаних з вчиненням встановлених законом процесуальних дій стосовно рішення або ухвали, які не набрали чинності, і які є об'єктом перевірки за апеляційною скаргою чи апеляційним поданням прокурора.

За своєю суттю повноваження можуть бути предметними і функціональними. Предметними повноваженнями є такі повноваження органу судової влади, які визначають межі юрисдикції зазначеного суб'єкту правовідносин.

Функціональні повноваження - це різного роду дії зазначеного судового органу в процесі здійснення правосуддя, пов'язані з вирішальними діями суду по керівництву процесом.

Проведене дослідження меж розгляду справи судом апеляційної інстанції та його повноважень дало дисертанту підстави для наступних висновків:

- в залежності від виду закріпленої в законодавстві апеляції апеляційний суд здійснює визначені процесуальним законодавством певні дії, направлені на перевірку справи або рішення чи ухвали суду першої інстанції;
- повноваження суду апеляційної інстанції ґрунтуються на принципах диспозитивності і змагальності, які є визначальними принципами апеляційного провадження;
- можливість апеляційного суду по дослідженню нових доказів обумовлена вимогами цивільного процесуального законодавства;
- повноваження апеляційного суду при розгляді справи в апеляційній інстанції обмежені доводами апеляційної скарги чи апеляційного подання;
- право апеляційного суду скасувати рішення суду першої інстанції або змінити його чи ухвалити нове рішення є характерним повноваженням суду апеляційної інстанції;
- право апеляційного суду скасувати рішення і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції є характерною ознакою неповної апеляції, яка закріплена в цивільному процесуальному законодавстві України.

Розділ четвертий "Підстави для перегляду судових рішень у суді апеляційної інстанції" , що містить три підрозділи, присвячено дослідженню випадків скасування рішення суду першої інстанції з передачею справи на новий розгляд до суду першої інстанції, скасування рішення із закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду, скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення.

У підрозділі 4.1. "Підстави для скасування рішення суду і передачі справи на новий розгляд" розглядається перелік підстав, з якими закон пов'язує настання цих наслідків.

За загальним правилом суд апеляційної інстанції повинен мати певні критерії, за допомогою яких він міг би перевірити правильність рішень міс-

цевого суду. Такими критеріями є підстави для скасування або зміни судового рішення. У зв'язку з цим ЦПК України містить досить детальний перелік підстав, за наявності яких рішення суду першої інстанції підлягає перегляду. До них, зокрема належать: неповне з'ясування всіх фактичних обставин, які мають значення для справи; недоведеність таких обставин; невідповідність висновків суду обставинам справи; порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права. Із цього вбачається, що перші три з наведених вище підстав свідчать про необґрунтованість судового рішення, а остання - про його незаконність.

Обґрунтованим вважається рішення, яке повно відображає обставини, що мають значення для справи, а висновки суду щодо встановлених обставин і правових наслідків є вичерпними, такими що відповідають дійсності і підтверджуються достовірними доказами, які досліджені в судовому засіданні.

Недотримання цих правил є підставою для скасування рішення суду. Залежно від правових наслідків, зумовлених порушенням судом першої інстанції норм процесуального права, в юридичній літературі виділяють дві групи процесуальних порушень. До першої групи належать такі порушення", котрі в усіх випадках призводять до скасування рішення. їх зазвичай називають безумовними підставами для скасування рішення суду.

Підстави для скасування рішення суду і передачі справи на новий розгляд, які входять до першої групи, передбачені ст.307 ЦПК України.

Скасування рішення суду першої інстанції і направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції настає тоді, коли встановлено порушення процесуального права, що перешкоджає суду апеляційної інстанції дослідити нові докази чи обставини, які не були предметом розгляду в суді першої інстанції (п.2 ст.305 ЦПК України).

Зазначені підстави для скасування рішення суду першої інстанції і направлення справи на новий розгляд є вичерпними і розширеному тлумаченню не підлягають.

Таким чином, безумовними підставами для скасування рішення і передачі справи на новий розгляд до суду першої інстанції є чотири підстави, передбачені ст.307 ЦПК України. Це є імперативним правом суду апеляційної інстанції.

Установивши хоча б одне із зазначених порушень, визначених в ст.307 ЦПК України, суд апеляційної інстанції не зобов'язаний з'ясовувати інші обставини спірного правовідношення, а вправі скасувати рішення суду з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

У підрозділі 4.2. "Підстави для скасування рішення із закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду" досліджуються підстави для скасування рішення із закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду у суді апеляційної інстанції.

Рішення суду підлягає скасуванню в апеляційному порядку із закриттям провадження у справі або з залишенням заяви без розгляду з підстав, передбачених статтями 227,229 ЦПК України (ст.308 ЦПК України).

Положення частини першої статті 308 ЦПК України не застосовується до випадків, коли після ухвалення рішення судом першої інстанції у справі, в якій фізична особа - сторона у спірних правовідносинах, померла після ухвалення рішення, внаслідок чого не може бути здійснено правонаступництво. В тому випадку, якщо правонаступництво допускається, суд у відповідності до ст.221 ЦПК України зобов'язаний призупинити слухання справи до вступу спадкоємців в спірні правовідносини.

Підстави для закриття провадження в справі вичерпно визначені ст.227 ЦПК України і свідчать про те, що процес виник або неправомірно при відсутності в заінтересованої особи права на звернення до суду за захистом, або не може бути продовжений з інших причин, в тому числі і волевиявлення сторін по розпорядженню своїми правами, які викликають зазначені правові наслідки. Отже, підставами закриття провадження в справі є обставини, які підтверджують неправомірність виникнення процесу і неправомірність його подальшого провадження. Тому закриття провадження в справі виключає можливість повторного порушення в суді тотожної справи.

Стаття 227 ЦПК України про закриття провадження в справі має обов'язковий характер і для суду апеляційної інстанції за наявності зазначених в ній обставин.

Скасування рішення і залишення заяви без розгляду відповідно до ст.308 ЦПК України настає з підстав, передбачених ст.229 ЦПК України.

Залишення заяви без розгляду за підставами, передбаченими ст.229 ЦПК України, виключає можливість розгляду судом даної справи в даному судовому засіданні, але після усунення умов, що були підставою для залишення заяви без розгляду, заінтересована особа має право знову звернутися до суду з заявою в загальному порядку (ст.230 ЦПК України).

У підрозділі 4.3. "Підстави для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення" досліджуються випадки скасування рішення суду першої інстанції з одночасним ухваленням нового рішення судом апеляційної інстанції.

Підстави для скасування рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку і ухвалення апеляційною інстанцією нового рішення передбачені ст.309 ЦПК України.

Наведений у ст.309 ЦПК України перелік підстав дає можливість зробити висновок, що всі підстави для скасування рішення суду першої інстанції та ухвалення нового рішення можна звести до незаконності й необґрунтованості рішення.

Вивчення кожного із зазначених видів порушень має як теоретичне, так і практичне значення. Лише чітко з'ясувавши, яке конкретно з наведених у законі порушень допустив суд, апеляційна інстанція може правильно викласти мотиви скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення.

Таким чином, як зазначає дисертант, аналіз підстав для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення свідчить про те, що перелік цих підстав є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

У **висновках** викладені основні результати дисертаційного дослідження, на підставі яких окреслені положення що виносяться на захист. Зазначається, що саме в процесі практичного застосування даного правового інституту реалізується конституційне право громадян на оскарження в апеляційному порядку рішень суду першої інстанції як одного із способів захисту їх прав. Становлення правильної і єдиної практики судів можливе лише за умови внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства, з метою усунення прогалин і протиріч, які існують. Зазначені пропозиції детально викладені дисертантом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Чернушенко Є.А. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження в Україні //Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць /Голов.ред. С.В. Ківалов. — Одеса: Юридична література, 2001. — Випуск 10-11. — С.229-238.
2. Чернушенко А.В., Чернушенко Є.А. Деякі питання, що виникли в судовій практиці при розгляді цивільних справ в апеляційному порядку //Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць /Голов.ред. С.В. Ківалов. — Одеса: Юридична література, 2002. — Випуск 13-14. — С.564-575.
3. Чернушенко Є.А. Повноваження суду апеляційної інстанції. //Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць /Голов.ред. С.В. Ківалов. — Одеса: Юридична література, 2002. — Випуск 13-14. — С.759-767.
4. Чернушенко Є.А. Пересмотр судебных решений и определений в апелляционном порядке //Гражданский процесс Украины : Учебное пособие. — Х.: “Одиссей”, 2003. — С.207-223.

Чернушенко Є.А. Апеляційне оскарження в цивільному процесі України. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 — цивільне право; цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. — Одеська Національна юридична академія, Одеса, 2003.

Дисертацію присвячено проблемам правового інституту апеляційного оскарження: досліджені його історичний розвиток, правова природа та значення у цивільному процесі; проаналізовані чинні правові норми, основні проблеми судової практики; проведено порівняльний аналіз зарубіжного законодавства; досліджено суть, поняття та завдання апеляції; розроблено рекомендації щодо удосконалення правового регулювання та механізму застосування інституту апеляції як способу оскарження рішень суду першої інстанції і способу захисту прав.

Ключові слова : апеляція, апеляційне провадження, інститут апеляційного оскарження.

Чернушенко Е.А. Апелляционное обжалование в гражданском процессе Украины. — Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 — гражданское право; гражданский процесс; семейное право; международное частное право. — Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2003.

Диссертация посвящена проблемам апелляционного обжалования судебных постановлений, не вступивших в законную силу. Проведен исторический анализ возникновения и развития института обжалования судебных постановлений вообще и института апелляции в частности. Рассмотрены как теоретические вопросы апелляции, так и вопросы её практического применения в украинском судопроизводстве. Исследована его правовая природа и значение института апелляционного обжалования в гражданском процессе; проанализированы действующие правовые нормы, основные проблемы судебной практики; проведен сравнительный анализ зарубежного законодательства; исследована суть, понятие и задачи апелляции; разработаны рекомендации по усовершенствованию законодательного регулирования и механизма применения института апелляции как способа обжалования решений суда первой инстанции и способа защиты прав и законных интересов субъектов гражданских правоотношений.

Апелляционное обжалование является одним из самых распространённых в современном гражданском судопроизводстве способов обжалования не вступивших в законную силу судебных постановлений. Законом Украины от 21 июня 2001 года введён институт апелляции и в украинском судопроизводстве. Этим законом решены первоочередные задачи гражданского судопроизводства и внесены в него принципиальные положения, обусловленные требованиями Конституции Украины и практическими проблемами осуществления правосудия по гражданским делам.

Среди причин, позволяющих объяснить введение института апелляции в украинском судопроизводстве, необходимо выделить кардинальные изме-

нения, произошедшие во всех сферах общественной жизни, переосмысление отечественного исторического опыта апелляционного обжалования, изучение опыта пересмотра судебных постановлений в зарубежном гражданском судопроизводстве, подготовка нового Гражданского процессуального кодекса Украины, основная концепция которого заключается в построении состязательного процесса, осуществляемого независимым беспристрастным судом, гарантирующим надёжную судебную защиту прав и законных интересов.

Законом Украины “О судостроительстве Украины” от 7 февраля 2002 года также предусмотрено создание апелляционных судов и Апелляционного Суда Украины. Принятие этого закона реально открыло путь процессу принятия нового Гражданского процессуального кодекса Украины, в котором важное место занимает апелляционное производство.

Правовой институт апелляционного обжалования в гражданском судопроизводстве является новым для украинской правовой системы, а поэтому его современный анализ на диссертационном уровне является необходимым условием поиска путей совершенствования механизма апелляционного судопроизводства в Украине.

Ключевые слова: апелляция, апелляционное производство, институт апелляционного обжалования.

Chernushenko E.A. The appeal in the civil procedure of Ukraine. — Manuscript.

The dissertation for the receiving the scientific degree of the bachelor of juridical science. Specialty 12.00.03. — civil law, civil procedure, family law, private international law. — The National Academy of Odessa 2003.

This dissertation dedicate problem of the appeal institute : it was investigate its historical development, juridical nature and meaning in the civil procedure; analyzed the currently law in force, the main problem of the juridical practice, pursued the comparative analyze of foreign law; investigated the essence, idea and problem of appeal; worked out the recommendation about the improvement of the legislative regulation and the mechanism of application as the way of appeal judgment the first instance and as the way to defense the right.

Key words : appeal, appeal execution, institute of the appeal.